

Bhīṣma

Mahābhārata

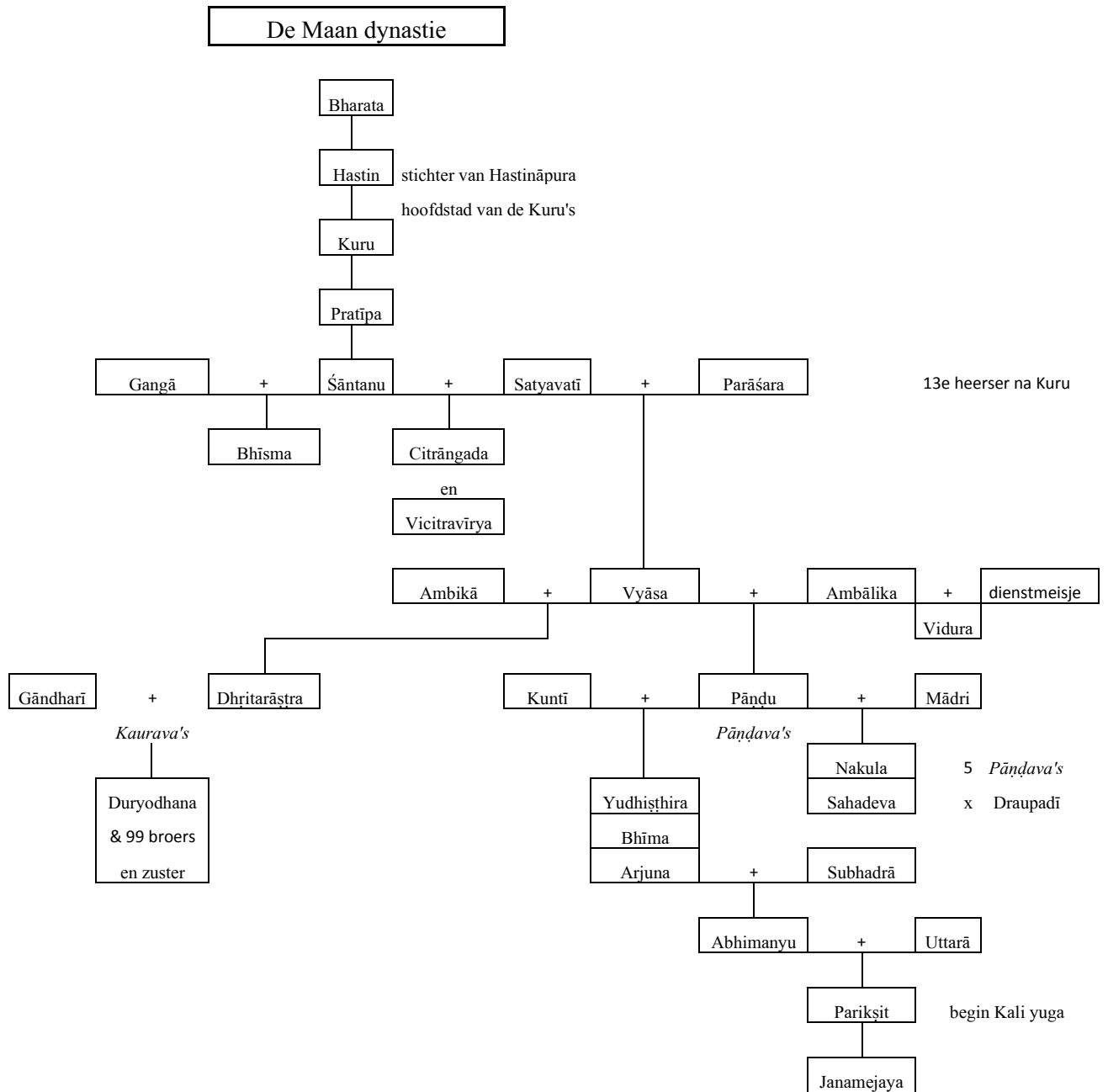
Dit is het verhaal van de grote dynastie van Indische koningen: de *Bharata*'s. Een der vroegere koningen van de Maandynastie noemde *Bharata*. Hij verenigde het land en zorgde voor welvaart. Alhoewel er historisch weinig of geen zekerheden zijn, zou volgens bepaalde bronnen zijn rijk 5000 jaar geleden geëindigd zijn. Vroeger werd India *Bharata* genoemd, naar de vroegere koning. In deze dynastie ontstaat de grote *Mahābhārata* oorlog.

De Stamboom van de Maan Dynastie (zie schema p 2)

Śāntanu is de *rājā* (koning) van *Hastināpura*, hij is de 13^e koning na *Kuru* en de 22^e koning na *Bharata*. Zijn zoon is *Devavrata* (oorspronkelijke naam van *Bhīṣma*). Wanneer *Śāntanu* zeer oud is, wil hij trouwen met een mooi jong meisje *Satyavatī*, de dochter van de koning der vissers. De ouders van het meisje willen niet, want indien hij een zoon krijgt wordt hij geen *rājā*, want *Devavrata* is de oudste en die wordt sowieso *rājā*. *Devavrata* die dit verneemt, offert zich op om zijn vader te behagen. Hij doet een plechtige gelofte bij de ouders van dit meisje en zegt hen: indien u uw dochter uithuwelijkt aan mijn vader zal ik nooit huwen en nooit het koninkdom aanvaarden. Indien uw dochter een zoon zal baren, bij de *rājā* zal die zoon hem opvolgen in zijn koninkrijk. Vanaf die tijd wordt *Devavrata Bhīṣma* genoemd, wat 'De ontzagwekkende' wil zeggen, omwille van zijn vreselijke wens.

Vanaf toen werd *Bhīṣma* de patriarch van de familie en werd hij een voorbeeld van trouw en loyaliteit. Hij helpt *Satyavatī* in het bestuur van het land. Hij zal niet sterven zonder dat hij het zelf wil. Hij wordt een van de leidende karakters in de *Mahābhārata*. Hij voedt *Dhṛtarāṣṭra*, *Pāṇḍu* en *Vidura* (hun broer) op. Later maakt hij van *Droṇa* de leraar van de *Pāṇḍava*'s (de zonen van *Pāṇḍu*) en de *Kaurava*'s (de zonen van *Dhṛtarāṣṭra*). Op een bijeenkomst van de kroonraad stelt hij voor om het koninkrijk in twee te delen. In de grote oorlog wordt hij de opperbevelhebber van de *Kaurava*'s en hun geallieerden.

STAMBOOM TIJDENS DE GROTE OORLOG VAN DE MAHĀBHĀRATA

Uiteindelijk hadden Śāntanu en Satyawatī twee zonen: Citrāngada die jong stierf en Vicitravīrya. Wanneer deze trouwde met de twee meisjes Ambikā en Ambālikā was hij zeer opgewonden en zo stierf hij in de huwelijksnacht. Om uiteindelijk aan de wens van het nakomelingschap te voldoen kwam, volgens de aloude gebruiken, een verwante, met name Vyāsa ter hulp. Deze had een dusdanig lelijk uitzicht dat wanneer hij zijn diensten aanbood bij Ambikā deze haar ogen toe neep en zo werd later bij haar de blinde koning Dhṛtarāṣṭra geboren. Toen hij bij Ambālikā kwam, werd deze bleek en werd later Pāṇḍu geboren, de bleke. Dhṛtarāṣṭra werd de vader van Duryodhana en zijn 99 broers, de Kaurava's genoemd. Pāṇḍu wordt de vader van de Pāṇḍava's, de vijf broers waarvan Yudhiṣṭira de oudste en de troonopvolger is. De derde zoon Arjuna is gekend als de spilfiguur in de Bhagavad Gītā, waar hij geconfronteerd wordt met zijn eigen plicht als krijger. Zijn wagenmenner Kṛṣṇa staat hem bij en antwoordt op al zijn vragen zodat hij meer inzicht krijgt in zijn eigen wezen.

Tenslotte moet Janamejaya nog vermeld worden, de achterkleinzoon van Arjuna die als eerste het verhaal van de Mahābhārata hoort dat verteld wordt door Sauti.

De grote Mahābhārata oorlog.

Na vele pogingen om de vrede te bewaren komt het onvermijdelijk tot een confrontatie. De Kaurava's hebben in hun overmoed en verblind door gehechtheid aan hun status, elke poging tot vrede gedwarsboomd. De strijd was zeer hevig en vreselijk. In de 18 daagse oorlog werden 4.7 miljoen mensen gedood. (In W-O I: 9 miljoen in 4 jaar).

De Inhoud van de Mahābhārata

Van de 100.000 dubbelverzen van de Mahābhārata behandelen er 20.000 de lering van Bhīṣma en 2.000 de lering van Kṛṣṇa. 700 verzen omvatten de Gītā. Arjuna vergat deze en vroeg de Heer om de Gītā opnieuw aan hem aan te leren. Dit zijn de 1.000 toegevoegde verzen van Kṛṣṇa in de Anu-gītā. Van die 20.000 verzen van het onderricht van Bhīṣma gaan er 2475 over de rāja dharma, de plichten van de koning, de politie en de burgers en over artha en kāma, de dagelijkse deugden, het sociaal gedrag en het economische leven. Artha (rijkdom) en kāma (genot) zijn twee delen van het leven die gesandwich zijn tussen dharma (plicht) en mokṣa (bevrijding).

Drie van de achttien boeken van de *Mahābhārata* worden gedomineerd door het karakter van *Bhīṣma*. Voor een gewone sterveling als *Bhīṣma* is het niet evident om die wijsheid in de praktijk te brengen en terzelfder tijd zijn plicht aan het koninklijk hof te vervullen zonder de minste zelfvoldaanheid.

Over *Dhṛtarāṣṭra*

Op het einde van de Grote Oorlog was *Dhṛtarāṣṭra*, die tot en met zijn laatste zoon verloren had, overweldigd van verdriet. Hij was als een boom zonder takken. Hij zegt tot *Saṅjaya* (dit is de 1^e persoon die vermeld wordt in de *Bhagavad Gītā*, de man die verslag geeft van de oorlog aan de blinde koning *Dhṛtarāṣṭra*): ‘Van onze 1.100.000 strijders en van de 700.000 strijders van de *Pāṇḍava*’s overleefden er slechts drie van de onzen en zeven van de *Pāṇḍava*’s. Mijn zintuigen vervagen, mijn gedachten worden troebel, duisternis omringt mij, waar ben ik?’

Saṅjaya antwoordt:

Grote koning, je hebt te veel gehouden van je zonen!

Het lot was je niet gunstig

De wanhoop betaamt niet voor een *Dhṛtarāṣṭra*:

Waarom treuren voor het onvermijdelijke?

Wie is zo verwaand dat hij denkt het verloop van het lot te kunnen veranderen om zijn wet te kunnen overtreden?

Dan reciteert *Saṅjaya* de hymne van de tijd.

De Tijd neemt alles weg:

Zijn, niet zijn, vreugde en verdriet.

De Tijd schept, de Tijd vernietigt,

De Tijd is het vuur en de Tijd dooft het uit.

De Tijd is de god van het Goede en van het Kwade.

De Tijd doet ontluiken en de Tijd rukt los.

De Tijd waakt wanneer alle schepselen slapen.

De Tijd bevat alles. Wie kan dat bevatten?

“Is”, “Was” en “Zal zijn” zijn de kinderen van de Tijd:

Rede, wees kalm, wees standvastig, wees getuige.

De Tijd neemt alles weg. Alle zaken waaraan de mensen zo ’n groot belang hechten, zelfs het goede en het kwade, alles verdwijnt met de tijd, alles is relatief.

Over *Yudhiṣṭira*

Yudhiṣṭira betekent: ‘hij die standvastig is in het midden van het slagveld’ Het was het moeilijkst, niet voor *Arjuna*, maar voor *Yudhiṣṭira* om overtuigd te zijn om te vechten in de grote oorlog, want hij was gekend als het kind van *dharma*, als geïncarneerde *Dharma*.

Er is een verhaal over een ondervraging door zijn leermeester *Droṇa*, die de leraar was van de twee kampen die later met elkaar vochten.

Op een dag, zegt *Droṇa* tot zijn klas leerlingen: ‘Men moet meester zijn over woede. De les is vandaag afgelopen.’

De volgende dag was het examen:

-*Duryodhana* (de oudste van de 100 zonen van *Dhṛtarāṣṭra*)

-Ja meester

-Kan jij je de les van gisteren herinneren?

-Ja, meester, het was eerder een korte les: u zegde: men moet meester zijn over woede.

-Naar buiten.

De leraar roept elk om beurt en iedereen zegt de les te kennen. Dan is het *Yudhiṣṭira*'s beurt:

- *Yudhiṣṭira*, kan jij je de les van gisteren herinneren?

-Ik kan niet, Meester.

-Je kan het niet zeggen? Iedereen herinnert zich de les van gisteren en jij kan je zo'n korte les niet herinneren.

De *ācārya*, de Meester, neemt een stok en slaat zijn leerling. Terwijl de meester slaat, schreeuwt de leerling plots:

-Ja Meester, ik herinner mij de les.

De Meester zegt spottend:

-Je moet eerst geslagen worden voor jij je de les herinnert.

-Meester, sedert gisteren heeft er niemand mij meer opgehitst, niemand heeft mij opgejaagd, niemand heeft mij gestoord, niemand heeft mij beledigd en niemand heeft mij geërgerd. Hoe zou ik dan weten of ik mij de les al dan niet herinner? Enkel nu u mij slaat, en ik vind in mij geen spoor van woede tegen u, kan ik zeggen: ‘Ja ik herinner mij de les.’

Zo is de held van de *Mahābhārata*. Daarom wint hij op het einde.

Waar *Kṛṣṇa* is, daar is *Dharma* en waar *Dharma* is, daar is de overwinning. Dit wordt wel 100 maal herhaald in de *Mahābhārata*. *Yudhiṣṭira* is *Dharma*. In

gans zijn leven heeft *Yudhiṣṭira* slechts eenmaal een halve waarheid verteld en dat gebeurde op de 15^e dag van de oorlog.

Na 10 dagen was *Bhīṣma* dodelijk gewond en *Droṇa*, de leraar van beide kampen, nam het bevel over van de Kaurava's. *Droṇa* was zo maar niet te overwinnen en zo bedacht *Kṛṣṇa* een truck. *Droṇa* had immers gezegd dat hij de wapens slechts zou neerleggen als hem iets ernstigs zou overkomen. De zoon van *Droṇa* noemde *Aśvatthāmā*. Er was ook een olifant in het leger van de *Pāṇḍava*'s die zo noemde. De olifant met de naam *Aśvatthāmā* was dood en er werd gezegd aan *Droṇa* dat *Aśvatthāmā* dood was. 'Ik geloof het niet, zei hij, enkel indien *Yudhiṣṭira* die altijd de waarheid spreekt het mij zegt, zal ik het geloven. *Yudhiṣṭira* die moeilijk te overtuigen was zei uiteindelijk : 'Aśvatthāmā is gedood, of de man of de olifant.' Het eerste deel werd luidop gezegd en het tweede deel fluisterde hij terwijl *Kṛṣṇa* zorgde voor een luid tromgeroffel. *Droṇa* geloofde het deel dat hij gehoord had en liet totaal neerslachtig zijn wapens op de grond vallen.

Over *Arjuna*

Een ander verhaal van *Droṇa*'s ondervragingsmethode gaat over *Arjuna* en zijn concentratievermogen.

Na een training roept *Droṇa* de 100 *Kaurava*'s en de 5 *Pāṇḍava*'s bij zich. 'Morgen zullen wij een test in boogschieten doen' zegt hij.

De volgende dag plaatst hij een klei-vogel in een boom en roept een voor een de leerlingen bij zich.

-Zie je de boom?

-Ja heer,

-Weet je wat je moet doen?

-Ja heer, de vogel in de nek schieten.

-Goed. Zie je klaar? Kan je mij zien?

-Natuurlijk kan ik je zien.

-Slecht, het is de moeite niet om een pijl af te schieten.

Op die wijze roept hij elk van de neven en broers bij zich, en allen falen.

Uiteindelijk roept hij *Arjuna*:

-*Arjuna*, kan je mij zien?

-Neen heer.

-Kan je de lucht achter de boom zien?

-Neen heer, dat kan ik niet.

-Zie je de boom?

-Neen heer, ik zie hem niet.

-Zie je de tak waarop de vogel zit?

-Neen heer, dat kan ik niet.

-Zie je de vogel?

-Het is niet mogelijk om de hele vogel te schieten, heer. Je gaf mij opdracht om in de nek van de vogel te schieten, en al wat ik zie is enkel de nek van de vogel.

-Goed *Arjuna*, je bent geslaagd!

Over *Uttāṅka*

Na de oorlog, op de weg terug passeert *Kṛṣṇa* door de woestijn en daar ontmoet hij *Uttāṅka*, die zijn goeroe gedurende 100 jaar gediend had. *Uttāṅka* is ten zeerste vereerd met dat bezoek. Hij weet enkel iets over het geschil tussen de *Kaurava*'s en de *Pāṇḍava*'s maar weet niets van de grote oorlog. Hij ziet dat *Kṛṣṇa* komt uit die richting en denkt dat Hij de vrede tussen de beide partijen heeft bewerkstelligd. Groot is zijn teleurstelling al hij hoort hoe de oorlog eindigde en dat enkel de 5 *Pāṇḍava*'s overleefden.

Uttāṅka wordt woedend en zegt; '*Kṛṣṇa* U had alle macht en met die macht kon U hen niet beschermen? Ik zal een vloek op U uitspreken. Waarom liet U ze niet ophouden op uw gezag en hield U ze niet tegen? Ik ben woedend en zal U vervloeken.'

Kṛṣṇa merkt op dat wanneer *Uttāṅka* hem zal vervloeken, al de glorie die hij met zijn ascetische inspanningen heeft opgebouwd zal wegwijnen.

Vervolgens vraagt *Kṛṣṇa* eerst te luisteren naar hem alvorens zijn vloek uit te spreken, en hij zegt:

Uttāṅka: luister!

Weet dat *tamas*, *rajas* en *sattva*, dat alle eigenschappen van de natuur van Mij afhangen.

Weet dat alle wezens in Mij verblijven.

Allen zijn uit Mij geboren,

de positieve en de negatieve, de zijnde en de niet zijnde

Al de positieve en de negatieve krachten in het Universum zijn van Mij.

Weet dat *dharma* mijn oudste zoon is, een schepping van mijn geest.

Die zoon *dharma* bestaat uit vriendschap en mededogen tegenover alle wezens.

Denk niet dat ik gebrek aan mededogen heb om zo'n slachtpartij tegen te houden.

Ik kom te voorschijn via verschillende baarmoeders om het *dharma* te beschermen,

Om deugden te vestigen

Ik ben *Viṣṇu*, de behouder

Ik ben *Brahmā*, de schepper,
Ik ben *Indra*, de meester van de geest.
Ik ben de oorsprong en het einde.
Ik ben ook de vernietiger van diegenen die dwalen in het verderf.
Als ik geboren word als een god, handel ik als een god.
Als ik in deze tijd door de baarmoeder van de sterfelijken geboren word, handel ik als een mens.
In deze sterfelijke vorm van een mens smeekte ik hen vol medelijden en Ik toonde hen de gevaren die hen gingen te beurt vallen en ik probeerde hen van gedacht te doen veranderen. Maar zij waren zo vervuld van *a-dharma*, hun gebrek aan deugd, zij waren zo overweldigd door de **krachten van de tijd**, dat zij zichzelf toestonden gedood te worden. Logischerwijze zullen de *Pāṇḍava*'s alle respect ontvangen en de roem die zij verdienen in de wereld.

Hoe dikwijls worden de mensen niet meegesleept door de 'Krachten van de tijd'. De zo gezegde dagdagelijkse realiteit neemt hen volledig in beslag en zo zien zij de Essentie niet.

Uttānka's woede koelde af en hij herkende nu zijn Heer als de schepper van de wereld. Hij dacht niet meer aan vervloeken. *Uttānka* vraagt aan *Kṛṣṇa* nog een laatste gunst: 'Ik wil U aanschouwen in Uw verheerlijkte vorm indien U denkt dat ik het verdien.' Dan verschijnt *Kṛṣṇa* in zijn goddelijke vorm zoals hij dit ook voor *Arjuna* gedaan heeft.

Bij een oorlog of bij een natuurramp waarbij veel onschuldigen omkomen zeggen de mensen : hoe kan God dat toelaten.

Bij een tentoonstelling van moderne in de Gentse St.Baafskathedraal (zomer 2012) stond volgend opschrift op een altaar: 'Votre ennui doit Vous peser bien fort pour nous torturer ainsi': 'Uw verveling moet U wel zwaar wegen om ons zo te kwellen'.

Wat vertelt de *Mahābhārata* over *Bhīṣma*?

De 9^e dag.

Bhīṣma is 148 jaar oud en is de hoofdbevelhebber van de *Kaurava*'s gedurende 10 van de 18 dagen van de oorlog. De *Pāṇḍava*'s zijn dikwijls terneergeslagen en ontmoedigd. Denk maar aan *Arjuna* die meer dan eens de wapens wil

neerleggen en spiritueel ontredderd is. Meer dan eens wordt hij aan zijn plicht herinnerd door *Kṛṣṇa* zijn wagenmenner. *Bhīṣma* vuurt de ene pijl na de andere af op *Arjuna*. Op het ene ogenblik doorboort de pijl van *Arjuna* de ontzagwekkende boog van *Bhīṣma* en op het ander ogenblik staat *Bhīṣma* reeds klaar met een nieuwe boog. *Arjuna* gaat er stevig op los en *Bhīṣma* schreeuwt hem toe, zoals een vader zijn zoon aanmoedigt in een tornooi. *Bhīṣma* vecht zo hevig en met zo'n concentratie dat *Arjuna* vreest voor zijn leven.

Na de zware verliezen van de dag zijn de *Pāṇḍava*'s ten einde raad. *Yudhiṣṭira* zegt: '*Bhīṣma* heeft gezegd dat hij niet met mij zou vechten, maar dat hij mij wel goede raad zou geven, wanneer ik erom vraag.' 's Nachts gaan de vijf broers naar het kamp van de vijand en naar de tent van *Bhīṣma*, die hen allen vriendelijk ontvangt en hen met name noemt. Hij vraagt: 'Wat kan ik voor je doen?' *Yudhiṣṭira* neemt voorzichtig het woord en zegt: 'U kent alles, hoe kunnen wij winnen?... Zeg ons hoe u wilt sterven. Hoe kunnen wij u weerstaan op het slagveld? Hoe kan de verwoesting van onze troepen stoppen? Hoe kan ik mijn koninkdom redden?' *Bhīṣma* antwoordt: 'Zolang ik leef kan je niet winnen. Indien je mij verslaat, enkel dan kan je de oorlog winnen. Daarom val mij aan zodra je wilt om de overwinning in deze oorlog te behalen. Val aan als het u belieft.'

Dan vraagt *Yudhiṣṭira* hoe zij dat moeten doen. Hij antwoordt: 'Ik vecht niet tegen iemand die zijn wapens heeft weggegooid, die gevallen is of die wegloopt of afgeschrikt is of die zegt dat hij tot mijn kamp behoort. Ik vecht niet tegen een vrouw of iemand met een vrouwen naam, iemand die verminkt is of slechts één kind heeft of een onedele persoon.'

De broer van *Draupadī*, *Śikhaṇḍin*, was immers geboren als een meisje *Śikhaṇḍī*, maar had een geslachtsverandering ondergaan. *Bhīṣma* beschouwt hem nog altijd als een vrouw. Hij raadt *Arjuna* aan om *Śikhaṇḍin* vooraan op de strijdswagen te plaatsen met *Arjuna* juist achter hem zodat hij van achter *Śikhaṇḍin* kan schieten en zo is *Bhīṣma* niet in staat om terug te schieten.

De *Pāṇḍava*'s bedanken *Bhīṣma* en keren terug naar hun kamp. *Arjuna* is wanhopig:

Onze oudste, onze goeroe, een man van grote wijsheid en grote intelligentie, Hoe zal ik mijn grootvader te lijf gaan in dit gevecht? Als kind zou ik vol met modder na het spel hem vrolijk maken door er zo uit te zien. Ja, als kind klom ik op zijn schoot van de Ene met de grote ziel en noemde hem Tata of papa.

Ik wil niet vechten tegen de grote ziel, of ik nu win of mijn leven verlies. Maar *Kṛṣṇa* wat denk jij?

Kṛṣṇa montert hem opnieuw op zoals in de *Bhagavad Gītā* en herinnert hem aan zijn plicht, zodat het terneergedrukt gemoed van zijn vriend en leerling de goddelijke plannen voor *Bhīṣma* niet dwarsbomen.

De 10^e dag

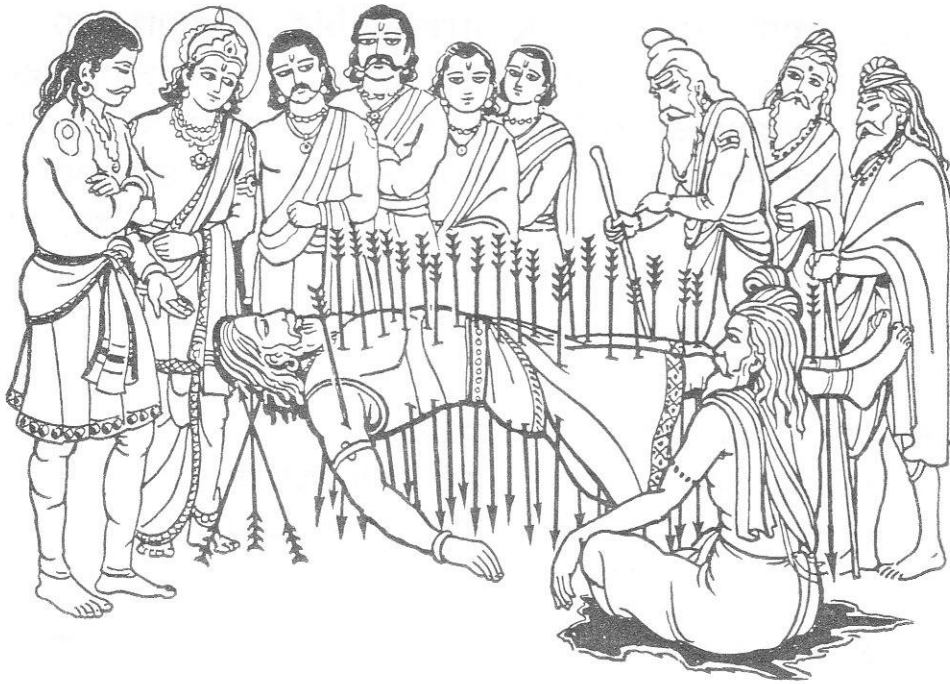
De volgende dag volgt *Arjuna* de raadgevingen van *Bhīṣma* en op het einde van de dag is er geen duimbreed deel van zijn lichaam waar geen pijl in steekt. Uiteindelijk valt hij. Hij strompelt van zijn strijdswagen en een goddelijke kracht komt in hem zodat hij bij zijn val de grond niet raakt. De pijlen in zijn lichaam dragen hem.

De zon is nog niet op de juiste plaats om zijn lichaam ter verlaten. Deze moet harmonisch staan met zijn eigen geest vooraleer hij zijn lichaam kan achterlaten. *Gangā* stuurt enkele grote *ṛṣis* onder de vorm van vliegende zwanen, de *Haṃsa*'s. Wanneer die passeren zeggen zij: '*Bhīṣma* is gevallen, maar zijn tijd is nog niet gekomen. Wij hopen dat hij het uithoudt totdat de zonnekrachten juist staan.'

De Haṃsa's zijn hoogvliegende zwanen die als symbool staan voor de zon en van daaruit voor het hogere Zelf. Eenmaal zij vrij kunnen losvliegen staan zij als symbool voor de uiteindelijke bevrijding. Haṃ-Sa is ook de a-japa mantra (niet-luidop en voortdurend herhaald reciteren) die gelijk gesteld wordt met het geluid van de adem en die leidt naar de Zelfrealisatie.

Door deze woorden volhardt hij in zijn besluit om te wachten op het gunstige ogenblik, tot op de zonnestilstand, het solstitium dat einde van de *prāṇa*'s, de lichaamskrachten wordt genoemd.

De strijd wordt onderbroken en iedereen is neerslachtig. Alhoewel zijn lichaam ondersteund wordt door de pijlen, hangt zijn hoofd naar beneden. Hij zegt tegen de strijders: 'Mijn hoofd heeft geen steun.' Iedereen rent en brengt hem zijden kussens uit de paleizen. Hij zegt: 'Wat is dat? Beledigen jullie mij? Geef je mij geen aangepast kussen? Daarop steekt *Arjuna* drie pijlen in de grond om steun te geven aan zijn hoofd.

Bhīṣma op zijn bed van pijlen

Nu men hoort dat *Bhīṣma* gevallen is, stuurt men geneesheren naar hem. *Bhīṣma* zegt: ‘Ik zie dat je de chirurgen met hun instrumenten gestuurd hebt, vergoed hen en stuur hen terug naar huis. Wat kan een geneesheer nog doen gezien de staat waarin ik nu verkeer? Ik kijk uit naar de toekomst.’

Hij is dorstig en iedereen brengt hem bekers vol met water. ‘Jullie blijven mij beledigen, zegt hij, zijn jullie niet bij je zinnen? *Arjuna*, kan je mij wat water bezorgen?’

Arjuna reciteert de *Varunastra* een mantra om water te bekomen. Hij schiet een pijl in de grond en daar komt een waterstraal uit recht in de mond van de dorstige *Bhīṣma* .

Terwijl iedereen samen is zegt hij *Arjuna* en richt zich tot beide rivalen en vraagt hen af te zien van de strijd. ‘Laat de broeders zich verenigen, zo niet wacht hen nog grotere vernietiging. Maar niemand wil luisteren.’

Hij spreekt tot *Arjuna* met de woorden die *Kṛṣṇa* hem ook gezegd had: ‘Indien je moet vechten, doe het zonder ego.’

Een gelijkaardig verhaal wordt verteld bij de Cheyennes Indianen uit Noord Amerika. Bij de verkiezing van een nieuw opperhoofd in aanwezigheid van alle stamhoofden, werd hem, na de aanroeping van de Ene Wijze van Boven en de Ene Wijze van Onder de Grond, het verhaal verteld van 'Zoete Medicijn', het mythische eerste opperhoofd van de Cheyennes, die aan de oorsprong lag van de stam.

'Volg waarheidsgetrouw mijn instructies op! U stamhoofd bent een vredestichter. Zelfs als uw eigen zoon zou gedood worden juist voor uw tipi, zult u de vredespijp nemen en die roken. Dan zult u een eerlijk opperhoofd genoemd worden. U stamhoofden bezitten het land en het volk. Als uw krijgers in paniek wegluchten, moet u stand houden voor uw land en uw volk. Als er vreemdelingen komen moet u hen geschenken geven. Wanneer iemand naar uw tipi komt en u iets vraagt, geef het hem. Weiger nooit. Kom uit uw tipi en zing het lied van het opperhoofd zodat iedereen hoort dat u iets goeds gedaan hebt. (The Peace Chiefs of the Cheyennes)

Witte Antilooop in
1851 te
Washington DC

Wanneer in 1860 het stamhoofd Witte Antilooop, die zich ingezet had om vrede te bewerkstelligen tussen de blanken en de indianen, de troepen van de blanken die hun kamp aanviel, ongewapend met de handen in de lucht tegemoet liep om het vuren te stoppen, bleven de blanken doorschieten. Witte Antilooop zag het hopeloze van zijn act in en vouwde de handen op zijn borst terwijl hij zijn dodenzang zong: 'Niets leeft lang tenzij de aarde en de bergen.' De blanke soldaten schoten hem dood en vierden de overwinning met whisky; zij scalpeerden hem en sneden zijn oren en zijn neus af alsook zijn balzak om er een tabakszak van te maken.

Vervolgens spreekt *Bhīṣma* tot *Karna* (een aanvoerder van de *Kaurava*'s) die vol haat *Arjuna* wil doden:

Indien het je niet mogelijk is je te beheersen,

Om uw wraakgevoelens te veranderen in vergevingsgezindheid,
vecht dan in de hoop de hemel te verdienen.

Dien je koning zonder woede

Sinds hoelang probeer ik u de vrede te brengen...

Helaas ik heb gefaald.

Dit is de voornaamste boodschap van zowel de Bhagavad Gītā als van het onderricht van Bhīṣma. De mensen denken soms dat de Bhagavad Gītā de oorlog als oplossing voorstelt, want dat is het enige dat zij daarin kunnen zien. Maar voor je je mengt in zo 'n slagveld, moet je eerst volkomen zeker zijn van je dharma, en vechten zonder "koortsachtige overdenkingen", plezier en pijn voor hetzelfde houden, en winst of verlies als gelijkwaardig beschouwen. Als je neutraal staat tegenover overwinning en nederlaag, dan ben je voorbereid op de strijd. Zolang dat niet het geval is, begin je er best niet aan.

Het voorgaande wordt kernachtig samengevat in de *Bhagavad Gītā* Hfst III, 30: 'Wijd alle handelingen in volledige overgave aan Mij, breng uw denken tot rust in het allerhoogste Zelf, en begeef u vrij van hoop, vrij van zelfzucht en vrij van koortsachtige overdenkingen in de strijd.'

Bedenk daarbij dat aan Mij betekent: aan Kṛṣṇa of anders uitgedrukt: aan mijn Ware Natuur.

Dien je koning zonder woede.

'Dien je koning zonder woede' zei *Bhīṣma*. Het volgend soefi verhaal gaat daar nader op in.

Een soefi was aan het vechten in een strijd, wanneer het tot een hand tot hand gevecht kwam. Hij overmeesterde zijn vijand en was op het punt zijn dolk in zijn hart te steken. De overmeesterde tegenstrever werd woedend en spuwde in zijn aangezicht. De soefi hield zijn dolk klaar maar stak niet. De vijand zei: 'Waarop wacht je, maak het af man! De soefi zei: 'Luister, jij bent een soldaat en ik ben een soldaat. Ik ken je niet en jij kent mij niet. Wij zijn geen persoonlijke vijanden. Jij doet je plicht en ik doe mijn plicht. Door op mij te spuwen heb je mij woedend gemaakt. Ik zou je in woede doden. En zo zou ik mijn soldatenplicht niet vervullen, ik zou een moord begaan.'

De geest moet rustig en ongestoord zijn, enkel vol aandacht voor de plicht. Buiten die plicht mag er geen smet van persoonlijke belang op de geest zijn. Op alle andere gebieden blijven de relaties bestaan, zo behoren de soefi en de vijand tot dezelfde wereld en ademen zij dezelfde lucht.

Bhīṣma* onderwijst *Yudhiṣṭira

Bhīṣma bleef daar liggen gedurende de acht dagen dat de oorlog nog duurde. In het totaal lag hij daar 58 dagen op dat pijlen-bed, tot aan het solstitium. Na het einde van de oorlog stelt *Yudhiṣṭira* vragen aan *Vyāsa*, maar deze zegt: ‘Luister *Yudhiṣṭira*, als je alles over *dharma* wilt weten, moet je naar de stervende grootvader gaan. Ga en vraag hem! Leer van hem! Hij zal al je twijfels te niet doen en op al je vragen antwoorden.

Yudhiṣṭira twijfelt en zegt: ‘Hoe kan ik hem benaderen? Ik voel mij zo ellendig van binnen. Ik ben de verantwoordelijke leider voor deze ongeziene slachting waarin de ganse wereld verwickeld is. Ik voel mij verantwoordelijk voor de val van zo’n machtig man als *Bhīṣma* hoe kan ik naar hem gaan en hem vragen mij te onderwijzen?’ Hij is ten zeerste beschaamd.

Kṛṣṇa zegt tot hem: ‘*Yudhiṣṭira*, **het verleden is het verleden, wees nu bevrijd van die band**, ga en volg de raad die *Vyāsa* je gegeven heeft, want vele overledene onderdanen kijken op naar u. De handelaars en verkoopslieden zullen u vragen naar het actie-pad dat zij moeten volgen. *Yudhiṣṭira*, het is niet voor uw eigen, maar voor de ganse wereld dat u moet leren van *Bhīṣma*.

Het verleden is het verleden, wees nu bevrijd van die band. *Soms zien de mensen in wat een ellende er ontstaan is door hun daden, maar zij moeten het verleden loslaten als zij willen doorgaan op hun weg.*

Eenmaal tot inzicht gekomen, kon *Yudhiṣṭira* zijn negatieve gevoelens veranderen naar positieve gevoelens. Zo maakte hij zijn geest rustig. Na een korte kroningsplechtigheid neemt *Yudhiṣṭira* zijn plichten op. Hij begint met het zorgen voor voorzieningen voor de behoeftigen, de blinden en de zieken. Hij dankt *Kṛṣṇa* in een hymne en gaat de volgende morgen vroeg naar Zijn slaapkamer en zegt:

-Heb je goed geslapen?

-Jawel

-Door uw toedoen en uw gratie hebben wij de overwinning bekomen zonder te falen in onze plichten.

Maar *Kṛṣṇa* luistert niet, zijn gedachten zijn elders. *Yudhiṣṭira* ziet dat Hij afwezig is, Hij is in *dhyāna*.

Wat is de reden dat u zich in de hoogste *samādhi* bevindt?

Ik ben verwonderd dat U zonder adem bent. De vijf zintuigen zijn volledig uitgeschakeld. Uw echte persoonlijkheid ligt in het diepste centrum van *buddhi*, de zetel van intelligentie. Uw lichaam is onbeweeglijk als een muur.

U bent als een lamp die op een windstille plek niet flikkert. (Bhag.Gita VI, 19)
Zeg mij het geheim van uw meditatie. Wat gebeurt er? Waar ging je heen?’

Dan brengt *Kṛṣṇa* zijn geest en zijn zintuigen terug in zijn lichaam en zegt:
‘Liggend op zijn bed van pijlen, denkt *Bhīṣma* aan Mij. Daar ging ik naar toe.’
En verder zegt Hij: ‘De leeuw onder de mensen gedenkt Mij.’

Bhīṣma lag daar, met pijlen die uit zijn lichaam kwamen zoals de stralen uit de zon. Hij was omringd door 51der voornaamste *ṛṣis* en nog vele anderen die hem meestal bijstonden. Hij gedacht *Kṛṣṇa* en zong zijn lof.

Hij zong een der grootste hymnen om God, geïncarneerd in *Kṛṣṇa*, te prijzen.
Het is bekend als de ***Bhīṣma-stava-rajā*** en omvat 81 verzen van de *Mahābhārata*.

De toestand van Bhīṣma in al zijn ellende kan vergeleken worden met de middeleeuwse mystica uit Valenciennes, Margareta Porete. Zij stierf in 1310 te Parijs sereen op de brandstapel. Alle toeschouwers waren sterk onder de indruk. Zij kon die vreselijke dood op zo ’n serene manier enkel ondergaan in volledige eenheid met haar Ware Zelf.

Terwijl *Bhīṣma* op het slagveld van *Kurukṣetra* de lof prijst van *Kṛṣṇa*, luistert die ernaar in zijn kamer in *Hastināpura*, de hoofdstad van *Yudhiṣṭira*.

Bhīṣma is volledig opgenomen in de contemplatie van *Kṛṣṇa* en deze is volledig opgenomen in het luisteren naar hetgeen *Bhīṣma* aan het uitstorten is naar Hem. Hij verkeert in de hoogste *samādhi*. *Kṛṣṇa* zegt tot *Yudhiṣṭira*: ‘Ik was naar hem gegaan met Mijn geest.’ Verder raadt *Kṛṣṇa* *Yudhiṣṭira* aan naar hem te gaan, want eenmaal de leeuw onder de mensen deze aarde verlaat, zal deze aarde lijken als een nacht waarvan de volle maan verdwenen is. Eenmaal de zon in harmonie met hem zal staan, zullen alle takken van de kennis verzegeld worden. Daarom raadt *Kṛṣṇa* *Yudhiṣṭira* aan van hem te leren.

Yudhiṣṭira voelt zich beschaamd om van aangezicht tot aangezicht geconfronteerd te worden met *Bhīṣma* en vraagt *Kṛṣṇa* voor hem te rijden, dan zal hij eerst *Kṛṣṇa* zien. Hij vraagt Hem ook aan *Bhīṣma* te vragen hem te onderwijzen.

Kṛṣṇa gaat naar *Bhīṣma* en zij betuigen elkaar hun respect. Zoals afgesproken vraagt *Kṛṣṇa* aan *Bhīṣma* om *Yudhiṣṭira* te onderrichten.

Bhīṣma zegt dat hij niets kan zeggen bij de aanwezigheid van *Kṛṣṇa*, van wie alle kennis komt: ‘Al wat moet gedaan worden als een plicht is een handeling in het universum; al wat moet gedaan worden komt voort uit U.’ Verder zegt hij te veel af te zien met zijn lichaam om nog te moeten onderrichten.

‘Hoe kan ik, terwijl U voor mij staat, de eeuwige schepper van werelden, hoe kan ik, iemand gelijk ik, deze doctrines onderwijzen, als een leerling die onderricht geeft in de aanwezigheid van de goeroe?’

Kṛṣṇa belooft dat hij niet zal lijden en dat zijn *buddhi*, de zetel van intelligentie, scherp en helder zal zijn. Hij verzekert hem een groot inzicht om de diepte van het bestaan te kunnen doorgronden.

Yudhiṣṭira komt met *Kṛṣṇa* naar *Bhīṣma* en zegt: ‘U gaat vooraan, u vraagt’ Hij vraagt of *Bhīṣma* een goede nacht heeft gehad en hij antwoordt: ‘Door Uw gratie is alle branderig gevoel, alle gevoel van ziekte, alle bezorgdheid is weg. Het verleden, het heden en de toekomst zie ik nu klaar en duidelijk. Al de *dharma*’s die onderricht worden in de *Veda*’s en de *Vedānta* verschijnen helder voor mij..... Maar waarom onderricht U zelf niet *Yudhiṣṭira*?’

Kṛṣṇa antwoordt dat alle leven geboren is uit Hem. ‘Niemand zou verwonderd zijn dat Ik onderwijs, maar Ik wil u eren en iedereen zal uw naam en faam prijzen, a.u.b. onderricht hem.’

Bhīṣma stemt in en zegt: ‘Laat *Yudhiṣṭira* komen en zijn vragen stellen’ Maar hij durft niet nader komen, gezien hij zoveel verwanten en bekenden heeft gedood. Maar *Bhīṣma* zegt: ‘Hij heeft de plicht gedaan van een *Kṣatriya*, een strijder’ en hij laat hem naderbij komen.

Bhīṣma begint met het onderricht. Dit omvat 20.000 verzen uit de *Mahābhārata* die in één dag onderwezen worden!

‘De Waarheid, o koning, de Waarheid,
Deze grote rijkdom der wijzen
Is ook het fortuin van de koningen
Niets heeft meer vertrouwen aan de onderdanen
Niets anders verzekert een langdurige voorspoed.
O koning, zie nooit af van waarachtig te zijn!

....

De zorg voor het welzijn van alle onderdanen
De Waarheid, de oprechtheid in zijn daden
Ziedaar de eeuwige plichten van de koning.

Vervolgens raadt *Bhīṣma* aan om de vier doelen van het menselijk leven, *puruṣārtha*, na te streven: het genot (sensueel): *kāma*, rijkdom (materieel): *artha*, de deugd (moreel): *dharma* en de bevrijding (spiritueel): *mokṣa*.

Verder herinnert *Bhīṣma Yudhiṣṭira* wat de ondervinding hem geleerd heeft: van zodra de baas en de orde zijn verdwenen heerst er onrust en anarchie. Voor het welzijn van de maatschappij is een koning die de wetten stelt noodzakelijk.

-Wat betreft de deugden van de koning, vraagt *Yudhiṣṭira*, hoe kan hij zich altijd waardig gedragen?

-Zijn gedrag zal voorbeeldig zijn, weerlegt *Bhīṣma*, hij zal zich toeleveren op de 36 deugden, volgens de waardigheid van zijn rang. *Bhīṣma* somt er enkele op: de koning moet zijn taak vervullen zonder woede en zonder kwaad opzet; hij moet zachtheid gebruiken en zijn geloof in de goden tonen; hij mag zijn rijkdom niet winnen door geweld, vervolging of wreedheid; hij zal met welwillendheid spreken en vrijgevig zijn zonder verkwistend te zijn.

Verder wijst *Bhīṣma* op de drie noodzakelijke kwaliteiten voor de koning: zelfverloochening, zelfbeheersing en mededogen. Het verzaken aan elke overdreven eerbetuiging en het verwerpen van de ijdelheid zijn de echte onthechting. De rol van de koning is moeilijk. Het vergt zeer hoge kwaliteiten maar de verdiensten die hij verwerft zijn groot.

Het gesprek tussen *Bhīṣma* en *Yudhiṣṭira* duurt nog lange tijd. De koning die voor niets wil afwijken van zijn *Dharma*, de eeuwige wet van de deugd, stelt vraag na vraag, maar komt steeds terug op hetgeen hem het belangrijkste lijkt: ‘Welke is de beste manier voor een mens om te ontsnappen aan de cyclus van de geboorten?’ *Yudhiṣṭira* verlangde naar de uiteindelijke bevrijding: *mokṣa*. *Bhīṣma*, de eerbiedwaardige oude, die al die tijd het hart van de koning had doorgrond, was overtuigd van zijn oprechtheid. Hij gaf hem dan het grote geheim van de duizend namen van *Viṣṇu*, beginnend met *Viṣvam*, het Al.

Na de recitatie van de grote hymne van het Ene, het Al, bedankt

Yudhiṣṭira hem en neemt afscheid van *Bhīṣma* die zegt: ‘Moge de koorts van je geest verdwijnen moge de koorts van je geest ten onder gaan’

Het afscheid van *Bhīṣma*

Bij het naderen van de winter zonnestilstand komen *Yudhiṣṭira* en de zijnen terug naar *Bhīṣma* voor een definitief afscheid.

Bhīṣma zegt tot *Dhṛtarāṣṭra*, de oude blinde koning: ‘Wees niet bedroefd voor je zonen die je verloren hebt, want zij waren op het slechte pad en niettegenstaande ieder van ons hen gewaarschuwd heeft, hebben zij hun gedrag niet veranderd. *Yudhiṣṭira* en zijn broers zijn ook uw eigen kinderen. Liefkoos hen en voedt hen met uw raad en uw leiding.’

Vervolgens richt hij zich tot *Kṛṣṇa* met een hymne en zegt, zoals hij vroeger tot *Duryodhana* gezegd heeft:

De dood van *Bhīṣmā*

‘Waar *Kṛṣṇa* ook is, daar is *Dharma*
Daar waar *Dharma* is, is er overwinning’
Verdere vraagt hij aan *Kṛṣṇa* om zijn
lichaam te mogen verlaten zodat hij de
hoogste staat mag bereiken.

Kṛṣṇa antwoordt hem dat er niets hem
weerhoudt om naar zijn hemelse status
terug te keren.

Bhīṣma richt zich tot *Dhṛtarāṣṭra*, alle
vrienden en *Yudhiṣṭira*: ‘U allen moet u
inspannen om het pad van de waarheid te
volgen, om te verblijven in de Waarheid.
Alleen de Waarheid is de verhevene
kracht. Ik heb u aangeraden om
meevoelend te zijn en vriendelijk en u
altijd onder controle te houden. Laat nu
toe dat ik mijn *prāṇa*’s verlaat.’

Hij richt zich tot alle energie-punten (*cakra*’s) zodat de *prāṇa*’s van de grote
ziel opstijgen van *mūlādhāra* tot *svādhiṣṭhāna*, van *svādhiṣṭhāna* tot *maṇipūra*,
van *maṇipūra* tot *anāhata*, van *anāhata* tot *viśuddha*, van *viśuddha* tot *ājñā*.
De *prāṇa* en de geest bereiken samen de top, het hoogste centrum en verblijven
daar. Al de wijzen, de zieners en de grote geesten die daar aanwezig zijn zien
dan een groot wonder: wanneer de *prāṇa*’s van de lagere delen van het lichaam
opstijgen, vallen de pijlen uit die delen van zijn lichaam, totdat zijn lichaam
zonder pijlen is en zonder wonden.

Wanneer dan zijn *prāṇa* en zijn geest verzameld zijn in één centraal punt,
breken die door zijn schedel en vliegen naar de hemelse regionen. Er is muziek
en bloesems die vanuit de hemel worden rondgestrooid. Vanuit zijn
doodshoofd zien zij een licht snel opstijgen naar de hemel als een meteor en
weer snel verdwijnen. Dat is het einde van *Bhīṣma*.

Bronnen:

Introducing Mahabharata Bhîsma, Swami Veda Bharati, Swami Rama Sadhaka Grama, Rishikesh, India, 2002

Le Mahâbhârata, conté selon la tradition orale, Albin Michel, Paris, France, 2006

The Peace Chiefs of the Cheyennes, Stan Hoig, The university of Oklahoma Press, Norman, USA, 1990